

KAPRONCZAY KÁROLY

A GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNET C. TANTÁRGY BEVEZETÉSE

Más úton járt a hazai gyógyszerésztudományi karokon a gyógyszerészettörténelem oktatásának bevezetése. A két világháború között a gyógyszerészettörténelmet, illetve annak bizonyos részét a pesti orvosi karon a magántanárok által előadott orvostörténelem keretein belül adták elő: Győry Tibor, Herczeg Árpád, Daday András olyan előadásokat tartottak, amelyeken szóltak a gyógyszerészettörténeletről, jeles gyógyszerészekről, gyógyszerekről stb. Ezek a orvosoknak szóltak, hogy ismereteket kapjanak a gyógyszerészetről. Az 1950-es évektől Halmai János a gyógynövény-ismereti előadásaiban teret engedett a gyógyszerészettörténelemnek, de mások (Mozsonyi Sándor, Kedvessy György, Végh Antal) is hasonló módon jártak el. Amikor Zalai Károlyt kinevezték a gyógyszerészeti szervezéstudomány tanszék élére, már meghatározott óraszámban – vizsgakötelezettséggel – szerepelt a gyógyszerészettörténet, sőt 1988-tól kötelező és államvizsga tárgyként adták elő.

A gyógyszerészettörténet egyetemi és továbbképzési tárgyként történő elismertetése hosszú és összetett folyamat volt. Nemcsak az egyetemen „belül” történtek kezdeményezések, hanem a gyógyszerészi társasági közéletben is számos javaslat és kezdeményezés született. Az előzményekben említett 1985. évi – az orvos- és gyógyszerészettörténet kötelező tárgyként történő bevezetését célzó – bizottsági előterjesztés mellékleteként szerepelt egy másik, a gyógyszerészettörténet oktatását célzó tematikus javaslat. Ezt a Magyar Orvostörténelmi Társaság és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság közös gyógyszerészettörténelmi szakosztálya, illetve ennek a gyógyszerészettörténelem oktatásával foglalkozó munka-

bizottsága dolgozta ki.¹ Ezt a javaslatot az orvostudományi egyetemeknek ajánlották. Erre több európai példát hoztak fel, hiszen a gyógyszerészet története önálló diszciplínaként szerepelt több egyetemen: osztrák, lengyel, német egyetemeken, s létezett a francia és az angol képzési forma is.

A gyógyszerésztörténet egyetemi oktatásának kérdése az 1960-as évek elejétől kezdve minden jelentős gyógyszerésztörténeti rendezvényen szerepelt. Még annak idején, amikor 1958-ban megalakult az Orvos-egészségügyi Szakszervezetben belül az Orvostörténeti Szakosztály, az már mint orvos-gyógyszerésztörténeti tudományos szervezet jött létre, a vezetőségében orvos, biológus, gyógyszerész és bölcsész végzettségű szakemberek foglaltak helyet. Itt is az egyik alapvető kérdés az egyetemi orvos- és gyógyszerésztörténeti oktatás bevezetése lett. Az 1960-as évek elején – az orvosi és a gyógyszerészeti karon – csak speciálkollégiumon szerepelt a gyógyszerészet története. Az ügy támogatója az Országos Orvostörténeti Könyvtár (1951), majd a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum (1962) – mint orvos-gyógyszerésztörténeti szakgyűjtemények gondozója – lett.

Különös lendületet kapott az oktatás kérdése, amikor 1962-ben az egészségügyi és a művelődési miniszter közös rendeletben (19/1962) mondta ki az orvos-gyógyszerésztörténeti műtárgyak, emlékek, gyűjtemények fokozott törvényi védelmét. Ettől az időtől kezdve sorra alakultak a gyógyszerésztörténeti gyűjtemények (védett és múzeumi patikák), így fokozott figyelem irányult e szakmatörténeti területre. Amikor 1968-ban felavatták a soproni Patikamúzeumot, egyben gyógyszerésztörténeti konferenciát is rendeztek. Itt a Magyar Orvostörténelmi Társaság és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság megjelent szakemberei megalakították a két tudományos társaság közös gyógyszerésztörténeti szakosztályát,

¹ Lásd részletesebben a MOT 50. évfordulójára készült feldolgozásunkban: Kapronczay Károly – Kapronczay Katalin (összeáll.), Gazda István (szerk.): 50 éves a Magyar Orvostörténelmi Társaság (1966–2016).

URL: <http://real.mtak.hu/31173/>

amely hivatalos keretet biztosított a kutatóknak.² Lényegében ez a szakosztály lett a kezdeményezője és gondozója a gyógyszerészet-történet oktatási szakmai kérdéseinek.

Az ügy további lendületet kapott Antall József fellépésével,³ aki az orvos- és gyógyszerészettörténet egyetemi oktatásának állandó szorgalmazása mellett más területeken is komoly kezdeményezéseket tett. Így a Magyar Orvostörténelmi Társaság, a Gyógyszerésztörténelmi Szakosztály és a Múzeum közös szervezésében (1972) elindították a gyógyszerésztörténelmi továbbképzést,⁴ amelyen nemcsak a szakosztály tagjai, hanem minden megyei Gyógyszertári Központ egy-egy képviselője is részt vett. A gyógyszertári központokban külön megbízott munkatárs intézte a 19/1962. sz. rendelet végrehajtásával összefüggő feladatokat: a gyógyszerésztörténelmi nyilvántartások vezetését, területi felügyeletét stb. Ide tartozott a védett patikák gondozása is. A területileg illetékes gyógyszertári központok jelentős anyagi áldozatokat hoztak a színvonalas működtetés és nyilvántartás területén.

A gyógyszerésztörténelmi továbbképzés tématervét a szervező társaságok képviselői (Antall József, Szigetváry Ferenc, Zalai Károly, Halmai János, Rádóczy Gyula stb.), jeles orvostörténészek, művésztörténészek dolgozták ki, előadói részben az érintett társaságok tagjai és a Múzeum munkatársai lettek. Az első továbbképzés

2 E témakör iratanyaga részben a Magyar Orvostörténelmi Társaság Levéltárában, részben a Semmelweis Orvostörténelmi Múzeum hivatalos irattárában található meg. A hivatkozott iratok a MOT bizottsági iratanyagában található meg.

3 Lásd bővebben: Az orvostörténész, művelődéstörténész és tudományszervező Antall József írásából. Születése 80. évfordulója tiszteletére. Összeállította és az életrajzi bevezetőt írta: Kapronczay Károly. Az előszót írta: Varga Benedek. Szerkesztette és sajtó alá rendezte: Gazda István. A bibliográfiai függelék összeállításában közreműködött: Kapronczay Katalin. Bp., 2012. Magyar Orvostörténelmi Társaság – Semmelweis Orvostörténelmi Múzeum, Könyvtár és Levéltár – MATI. 500 p. (Magyar Tudománytörténelmi Szemle Könyvtára 95.) Válogatás a műből, URL: <http://real.mtak.hu/21009/>

4 SOMKL Adattár 483/1974. Teljes tématerv, előadások kéziratái stb.

sikerét jelezte, hogy a továbbképzés tematikája szolgált alapul az 1974-től a kötelező gyógyszerészi továbbképzés választható témakörébe beiktatott gyógyszerészettörténeti tanfolyamnak.

A Magyar Orvostörténelmi Társaság és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság közös Gyógyszerészeti Szakosztályának képviselőiből alakult meg az a bizottság (1976), amely felmérte az orvos- és gyógyszerészettörténet egyetemi oktatásának hazai és külföldi helyzetét, s javaslatot tett az orvos- és gyógyszerészettörténet egyetemi képzésével kapcsolatban. Az utóbbi esetében bizonyos „kettősség” mutatkozott: egyrészt a gyógyszerészettudományi karon belül történő képzést nem kívánták átalakítani, de az orvos-történeti tanszéken belül is meg akarták szervezni a gyógyszerészettörténet oktatását. Ez nem állt ellentétben egymással, sőt mind-egyik saját szakmai jellegzetességgel bírt.